Anna Esko
Ulkoministeriö, KPA-20
maahantuloasioiden yksikkö
28.2.2024

Ulkoministeriön asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle

Hallintovaliokunta on 20.2.2024 pyytänyt ulkoministeriötä toimittamaan kirjallisen asiantuntijalausuntonsa koskien Suomen avaintavoitteita EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi. Ulkoministeriön maahantuloasioiden yksikkö toteaa lausuntopyynnön johdosta seuraavaa:

Suomi korostaa kolmasmaasuhteissaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jonka mukaisesti panostetaan vahvoihin, toimiviin ja tasapuolisiin kumppanuuksiin muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa.

EU:n yhteinen viisumipolitiikka on olennainen osa Schengen-säännöstöä ja yksi tärkeimmistä välineistä, joilla puututaan turvallisuusriskeihin sekä riskiin Schengen-alueelle suuntautuvasta laittomasta muuttoliikkeestä. Samalla EU:n viisumipolitiikasta ja sen vahvoista kannustinvaikutuksista ja uudistuksia edistävistä vaikutuksista on tullut yhä merkittävämpi osa EU:n ulkopolitiikan välineistöä suhteessa muuttoliikkeisiin, etenkin viisumisäännöstön 25a artiklan mukaisista viisumivipuvarsitoimista ja viisumi-keskeyttämismekanismista. Lisäksi viisumipolitiikka on tärkeä väline matkailun ja liiketoiminnan edistämisessä.

EU:n viisumipolitiikasta on tullut tärkeä kannustin, jonka avulla on parannettu takaisinotto- ja palautusyhteistyötä viisumipakon piiriin kuuluvien kolmansien maiden kanssa. Viisumivipuvarren katsotaan olevan toimiva väline palautusyhteistyön parantamiseksi, vaikkakin sen tehokasta hyödyntämistä tulisi edelleen EU-tasolla kehittää. Keskeyttämismekanismi on viisumiasetuksessa (EU) 2018/1806 käyttöön otettu suojatoimi viisumivapauden väärinkäyttöä vastaan. Mekanismi mahdollistaa viisumivapauden tilapäisen keskeyttämisen, jos laiton muuttoliike tai turvallisuusriskit lisääntyvät äkillisesti ja merkittävästi. Jäsenmaissa on kuitenkin laajasti jaettu näkemys, ettei viisumikeskeytysmekanismi ole toiminut toivotulla tavalla. Myös Suomi on katsonut, ettei mekanismi nykyisessä muodossaan tarjoavan riittävää suojaa viisumivapauden väärinkäyttöä vastaan ja että sen käynnissä oleva uudistaminen vastaamaan tehokkaammin nykyisiin ja tuleviin haasteisiin on tervetullut EU-tason lainsäädäntöhanke.

Viisumikeskeyttämismekanismin tarkistamista koskevaa yksityiskohtaista keskustelua käydään parhaillaan neuvoston viisumityöryhmässä ja puheenjohtajamaan tavoitteena on päästä uudistuksista yksimielisyyteen maaliskuun loppuun tai huhtikuun alkuun mennessä. Euroopan parlamentti tavoittelee mandaattia ennen kuluvan kauden loppua. Laittoman muuttoliikkeen aiheuttamien haasteiden lisääntymisen ja EU:n turvallisuuteen kohdistuvien uhkien vuoksi komission asetusehdotuksen mukaan viisumivapauden keskeyttämismekanismia lujitettaisiin ja parannettaisiin useita keskeyttämismekanismin osatekijöitä sekä tehostettaisiin ja nopeutettaisiin keskeyttämismekanismin käyttöä.

Muutoksen myötä viisumivapauden keskeyttämismekanismin käynnistämistä voitaisiin perustella myös sillä, että viisumipolitiikka ei ole viisumivapauden piiriin kuuluvassa maassa riittävän yhdenmukainen EU:n viisumipolitiikan kanssa tai että kyseessä on hybridiuhka kuten välineellistetty muuttoliike tai sijoittajien kansalaisuusjärjestelyn soveltaminen.

Lisäksi nykyisen keskeyttämismenettelyn kesto pidennettäisiin, jotta korjaaville toimille jäisi enemmän aikaa. Käyttöön otettaisiin uusi kiireellinen menettely, jotta voitaisiin reagoida nopeammin esim. sellaisiin tilanteisiin, joissa tulijoiden määrä kasvaa merkittävästi tai joihin liittyy turvallisuusuhka.

Asetusmuutoksella myös komission seuranta- ja raportointivelvoitetta laajennettaisiin suhteessa viisumivapauden saaneisiin maihin, joiden osalta uhkia on havaittu.

Muutos on linjassa viisumi- ja rajapolitiikan alan viimeisimmän merkittävän kehityksen kanssa, jolla tähdätään Schengen-alueen turvallisuuden lujittamiseen. Ulkoministeriö pitää aiempaa tehokkaampaa ja nopeampaa viisumivapauden keskeyttämismekanismia tarkoituksenmukaisena.